

La fotografia en el marc de l'arxiu digital. Estratègies per a la preservació i la difusió

David Iglésias i Franch

L'any 1981 s'introdueix la primera càmera digital al mercat, la Sony Mavica, amb un impacte gairebé inapreciable per a la indústria fotogràfica. La tecnologia digital no es presentava encara com una seriosa competidora per a la fotografia química. No obstant, i analitzant-ho des de la perspectiva que ens dona el pas dels anys, en aquells moments s'iniciava el compte enrere per a la defunció de la tecnologia tradicional que, des de mitjans segle XIX, havia aconseguit crear una cultura pròpia entorn a la imatge. La posterior aparició dels programes d'edició d'imatge i la introducció i popularització del World Wide Web, configurarien un nou escenari per a la fotografia que experimentaria una transformació notable en els seus rols tradicionals.

La revolució tecnològica digital ha permès superar els espais tradicionals de la fotografia, convertint-la en un element central de la comunicació, la creació i el lleure, a més de mantenir-se fidel a les funcionalitats documentals, informatives i científiques que tant han marcat la seva trajectòria. Per aquest motiu resulta interessant plantejar-se les conseqüències del canvi tecnològic en l'àmbit del patrimoni, i més concretament dels arxius.

Així doncs, és important determinar quines són les característiques més rellevants de la fotografia digital i entendre bé la seva naturalesa.

Unitat de digitalització i catalogació del Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI). Ajuntament de Girona. CRDI (Josep Maria Oliveras).

Aquests són aspectes fonamentals per dissenyar l'entorn de l'arxiu a partir de la identificació d'elements i de funcions, amb especial atenció a aquelles que són essencials per a l'arxiu, com són la preservació i la difusió.

Característiques de la fotografia digital

Des del punt de vista material, la fotografia digital és una entitat dife-

rent a la fotografia. La desmaterialització de la imatge implica una pèrdua absoluta d'aquells elements bàsics que constitueixen les diferents morfologies que identifiquen els procediments fotogràfics. El suport de la imatge no forma part consubstancial de l'objecte ja que la concreció de la informació en un disc òptic o magnètic és quelcom circumstancial i que no condiciona la naturalesa d'aquest. Aquesta circumstància fa que la custòdia de la fotografia digital sigui un repte de certa magnitud, i no no-

més per qüestions de conservació i emmagatzematge, sinó també per qüestions d'identitat. L'essència de la imatge es troba en un codi binari que ens és intel·ligible i la seva traducció a un codi de naturalesa semiòtica, passa per la intermediació de dispositius electrònics.

Des del punt de vista cultural, els canvis dels valors originals estan en funció de la naturalesa de l'objecte. En aquest sentit, és crucial la poca fiabilitat de la fotografia digital com a testimoni d'un món real. Al llarg de la seva història, la fotografia havia representat un certificat d'autenticitat. Tot i acceptar que la fotografia de ficció podia desvirtuar escenes reals, el registre era autèntic, captat directament de la naturalesa i la capacitat de modificar-lo estava sotmesa a un cert coneixement tècnic. En l'entorn electrònic en canvi, la imatge pot deixar de ser real, de ser fotogràfica, com és el cas de les infografies on el registre és creat de nou. Però el més determinant és la universalització del retoc de la imatge, la capacitat de modificar-la a través de programes d'edició, quelcom a l'abast de tothom i que ha compromès per sempre la fiabilitat original.

Un altre aspecte a destacar és el fenomen de la multiplicitat perquè l'existència d'una matriu única que condicioni les còpies posteriors ja no existeix. L'original pot ser múltiple, ja que els valors numèrics es poden repetir de manera quasi idèntica, encara que la seva representació pot ser única (per exemple, la visualització en una pantalla concreta en un moment donat). Davant aquesta situació, l'arxiver ha de relativitzar la importància de custodiar un original i centrar-se més en l'afany de conservar uns valors originals que hauran d'experimentar certes transformacions per mantenir-se vigents d'acord amb l'evolució tecnològica. La importància de l'original recau doncs en aquests valors d'origen, desvinculats de qualsevol estètica futura.

Una característica fonamental d'aquestes imatges fa referència a les possibilitats i les formes d'accedir-hi. Si bé la web ens ofereix unes grans possibilitats per a facilitar l'accés i

promocionar-ne la difusió, les dificultats de control de l'entorn de visualització comprometen en bona manera els valors fotogràfics. L'aspecte de les imatges està condicionat per la configuració de cada pantalla, per les fonts lumíniques que de forma directa o indirecta modifiquen la visió de la imatge, etc. Aquesta situació ens exigeix tenir cura del nostre entorn de visualització però ens impossibilita conèixer i controlar l'entorn dels nostres usuaris. Per tant, tot i reconèixer els avantatges d'accessibilitat dels entorns multimèdia, no podem ignorar aquest contratemps, un fet transcendental quan parlem de fotografia.

Com a darrera característica a destacar, trobem els nous processos d'impressió, que conviuen amb els tradicionals processos fotomecànics i que vénen representats en la seva major part per les còpies d'injecció de tinta. El seu anàlisi ens serveix per prendre consciència dels nombrosos processos que existeixen, de la dificultat que suposa identificar-los i també de les exigències que requereix la seva conservació. Per atendre aquest patrimoni cal una formació addicional ja que les nostres còpies fotogràfiques ja no estan formades per suports emulsionats amb sals de plata sinó que són suports amb diferents tipus de tintes i altres components químics. En definitiva, la impressió digital obre un nou espai per a la conservació que, a més, no és exclusiu de la fotografia.

La naturalesa de la fotografia digital

Les polítiques d'arxiu sobre els documents electrònics estan condicionades per la naturalesa d'aquests ja que bona part de les funcions principals de l'arxiu, sobretot la conservació, venen determinades per la naturalesa dels materials custodiats. Cal doncs identificar els elements essencials dels objectes per plantejar qualsevol intervenció. En el cas de la imatge, ens trobem un element principal que és el codi binari, de representació positiva o negativa, de zeros

i uns, i que es materialitza amb la inscripció en un determinat suport (HD, CD, etc.). Aquest codi, però, ha d'estar estructurat d'una determinada manera per tal de representar una imatge que puguem identificar com a fotogràfica. En aquest cas, la informació s'estructura en formats gràfics (bitmap), amb capacitat per representar paràmetres propis de la fotografia, com el to continu. I encara, caldrà associar a aquestes estructures un element interpretatiu, que ens mostri aquesta informació de la manera en què ha estat concebuda. Parlem de les especificacions tècniques dels formats que han de fer possible la interpretació de la imatge per part del *software*. El format és doncs un component clau ja que conté la informació de visualització, de codificació, etc. Hi trobem tota aquella informació associada que ha de servir per interactuar amb el *hardware* i el *software* corresponent, a més de la informació bàsica de la imatge.

Es pot dir doncs que els components que intervenen i fan possible la imatge digital són diversos, encara que alguns d'ells són bàsics, mentre que d'altres són circumstancials. Per exemple, el format és un element bàsic ja que conté, com s'ha dit, la informació a interpretar per a la visualització de la imatge i el significat d'aquesta. En canvi, el suport és quelcom secundari que forma part de la imatge, perquè materialitza la representació del codi, però no la defineix ni l'interpreta. No obstant, no podem pensar a limitar les polítiques de gestió al nivell d'informació bàsic, ja que la imatge digital necessita de tecnologia per a la seva concreció física i per a la seva visualització. Per tant, els suports i el hardware i software corresponents, tot i no ser part formal de la imatge, seran elements a tenir en compte en la nostra planificació i en les nostres intervencions.

Preservar i difondre

El disseny de l'arxiu digital és un projecte que necessàriament s'ha de moure en dues direccions. Per una banda, cal crear una infraestructura

Instal·lacions per a la conservació dels materials fotogràfics del Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI). Ajuntament de Girona. CRDI (Josep Maria Oliveras).

tecnològica per contenir la informació i poder-la processar a diferents nivells. Pensem principalment en una xarxa de treball que integri suports de conservació, amb servidors de diferents tipus i amb dispositius i estacions de treball, com podria ser el cas dels SAN (Storage Area Network). Lògicament cal comptar també amb tot el *software* que posi en funcionament tota aquesta infraestructura i que permeti operar sobre les imatges en el total de funcions que hi hagi assignades. Per altra banda, cal crear con-

tinguts, i això passa principalment per la digitalització de fotografies dels nostres fons, per les imatges ja creades de nou en digital i també per la creació d'instruments de descripció informatitzats. A partir d'aquí podem començar a pensar en les funcions d'arxiu que han de regir la nostra actuació, amb l'objectiu principal de preservar aquest patrimoni i de donar-lo a conèixer.

L'afirmació de l'arxivera L. Duranti "... non è possibile conservare un documento digitale; è solo possibile

conservare la capacità di riprodurlo" (2004) és el principi que hauria de guiar el nostre treball de conservació, ja que estem davant de documents de naturalesa efímera (quant a la seva representació) i per tant sotmesos a la necessitat constant de transformar-se, en paral·lel a l'evolució tecnològica de l'entorn. Això vol doncs una intervenció constant sobre les imatges, que a hores d'ara passa principalment per les tasques de migració de formats, canvis de suports, creació de còpies de seguretat i per la utilització de metadades estàndards. Existeixen, però, altres estratègies que requereixen d'un nivell tecnològic més avançat i que van adquirint cada cop més importància, com és el cas de l'emulació, que consisteix en la creació de *software* per tal de simular entorns de treball obsolets. De totes maneres, no hi ha cap estratègia que puguem considerar definitiva i és inevitable que la nostra tasca de preservació passi per l'assumpció i combinació de diferents estratègies.

Si la preservació és el gran cavall de batalla per a la imatge digital, la difusió es pot considerar l'estendard. Les plataformes per a la difusió de la imatge fotogràfica són extraordinàries i permeten arribar a un públic molt ampli. Els plantejaments poden partir des de les possibilitats més limitades de la pròpia web fins als escenaris gairebé idíl·lics que ens ofereix la web 2.0, en plataformes tan importants com poden ser Flickr o Wikimedia. De totes maneres, cal tenir present que la utilització optimitzada d'aquests mitjans passa per un treball previ de creació de continguts que requereix de recursos econòmics, humans i, sobretot, d'un bon nivell competencial.

David Iglésias i Franch

Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI)
Ajuntament de Girona